

mindkét nép életét, szellemét és néha jellemét is befolyásolták. A személyes kapcsolatok segíthetik ezt a tájékozódást, még ha természetesen bizonyos fenntartások meg is maradnak.

*

Honnan jöttünk, mik vagyunk, hová megyünk? A *Tiszatáj* ezeket a kérdéseket tette fel, amelyekre magam a román–magyar kapcsolatok szempontjából válaszoltam. Úgy vélem, hogy magyar részről ebben a vonatkozásban folytatni kell azt a munkát, amelyet a harmincas években a *Szép szó* és József Attila vagy Németh László képviseltek.

Természetesen a megváltozott környezetben és sok esetben újabb eszközökkel.

JÓKAI ANNA

- ahonnan

- ahol

- ahova

A tárgyyszerű kérdés (honnan jöttünk, hol és kik vagyunk, hova tartunk) többféle síkon értelmezhető. A válaszadót jellemzi, mit választ; a lehetőségek közül melyik érdeklő a legforróbban: a magyarság nép- és nemzettörténete, az európai szellem története, a tudomány- és művészettörténet, vagy a szálnalmas világpolitikai kísérletek, esetleg a személyes családi história... *Nekem* a mindezt beölelő, mint okozatot létrehozó *ok*, – az *ember* története a legfontosabb. Minden más ebből keletkezett hajdan, s keletkezik folyamatosan.

Az ezredfordulón megszorodnak a nyilatkozatok, mindenkinek van mondani-valója, kapósak a próféciák, a körkérdésekkel Dunát lehet rekeszteni. Tömött szövegek sikerednek, amelyeket alig is olvas el igazán figyelmesen valaki. Ha mégis, hát kiderülnek a már-már egyhangú egybecsengések: félünk, kételkedünk, de okosságunkban nem adjuk alább, érvekkel bizonyítunk, a tényekkel szembesítve intünk óvatosságra; idézzük elhalt nagyjainkat, hivatkozunk erre vagy arra a forrásra...Senki sem akar a névsorból kimaradni, a vélemény égetően szükségesnek látszik, mintha az utolsó szó jogán hangozna el. Mintha 2000 után *automatikusan* új világ venné kezdetét; mintha törvényszerű volna, hogy a rossznak el kell végre sorvadnia és a jónak kell végre felvirágoznia. Vagy éppen az ellenkezője: hiába, nincs mit tenni, a pusztulás közelít, nincs ereje, falra hányt borsó a szó. Azt azonban bajosan hazudhatjuk – az ezredvég hulladékában gázolva –, hogy íme, a megvalósulás a létben idáig tökéletes, már csak valamiféle babramunka van hátra, cizellálás az emberi művön. Nincs hurrá-hangulat, hacsak mesterségesen nem keltik, akiknek érdekében áll, hogy az elfekvő petár-

dákat kápráztató tűzijátékban hasznosítsák. Holmi katasztrófa-érzet viszont lábra kap: miszerint amit eddig megúsztunk, a jövőben már nem lehet megúszni, a karneváli maszkok szétrongyolódtak vagy rásültek az arcra; a gracióz francianégyes, a romantikus bécsi keringő, a pattogó magyar csárdás, az érzéki spanyol tangó, a buja lambada, a heavy-metál monoton tamtamja egyetlen haláltáncná olvad össze... Hullámszik a „danse macabre”, s az az őszinte, aki csontváz-jelmezében ugrabugrál, önfeledten.

A végletek közt nehéz mértékre lelni. A kétségbeesés, a *megadás* csábító. A szintetikus eutófia pedig nagyon is kéznél van. Az ezredvégi közember gondolkodásra fáradt. Kiváltképp meghúzódni szeretne egy biztonságos és kényelmes, szélvédett vakokban. Bélelt odú az ideálja. Honnan? hova? – csak ezt ne! Semmi faggatózás, semmi töprengés. Emberünk nem igen hagyja magát kiráncigálni – maximum a karneváli forgatagba. Ott aztán felélénkül, ész nélkül járja kakasszóig.

– *ahonnan, amiből* jöttünk, elhomálylott. Aki úgy véli, az állatvilágból fejlődünk fel, még büszke is a sikerre. Aki úgy érzi, a magas Istenség öléből elbitangolva azóta is csak kallódunk – reménytelenül szomorú. A paradicsomi létállapot: kinek dajkamese, kinek hieroglifa. A mesét lenézik, a hieraglifát lusták megfejteni. Az emberkezdemény – az időtlen időben – felelősség nélkül lebegett a makrokozmosz áldozati lényekből kiválva, mintegy gyámság alatt; majd megajándékozottak lettünk az Én-nel: szabad és felelős munkatársai a Teremtésnek.

– *ahol, amiben* vagyunk, kitüntetett helyzet. Nincs még egy individualitás a Kozmoszban, akire annyit bíztak volna, mint az emberre: nekünk nincs, amit valamiféle isteni beprogramozottság szerint *kell* megtennünk – nekünk szabadságunkban áll *választani* a rossz és a jó között. Az égi Hierarchiák lényei kötelezettek az engedelmesre; nincs képességük bűnbe esni – nem tudnak nem-szeretni sem, csak az embernek lehetséges elrugaszkodni a szeretettől, vagy éppen szabad akaratából a végtelen szeretetbe lépni. Micsoda előlegezett bizalom, milyen fenséges felruházottság! S milyen nehéz ennek megfelelni! Van, aki – már vagy még – nem is tud a megbízatásról, van, aki az „új szövetség” realitását nem ismeri fel, van, aki gőgjében Istennel helyet cserélne, van, aki a Sátán zsoldjába szegődik, mivel minden, ami gonosz, *rövid távon* látványosabb és sajnós, *érdekesebb*... érdekesebb az erőszak, a mánia, a rögeszme, a hisztéria, a gyűlölet, mint a határozottság, a megfontolás, az átgondolás, a nyugalom és a jóakarát.

Hagytuk a pozitív fogalmakat unalomba fulladni, ahelyett, hogy leporoltuk volna őket vagy eredeti szépségüket az óhatatlanul ráakódott maszattól megtisztítva mutatuk volna fel újra. Szilárd hithű helyett szédült hiszékenyek lettünk, egészséges kétegyeink pedig átcusszantak cinizmusba. Szerelmi-családi viszonyaink, mint a fűrészpör, ízetlenné, nyögve-nyelőssé váltak – vagy kriminalizálódtak a gáttalan szenvedélyben. Akinék briliáns esze van, eltompítja a szívét, szégyelli. Az irgalmas szívű, az önzetlen: kisebbségérzetbe szorított, az eszére hagyatkozni egyáltalán nem mer. A művés: vagy demagóg diktátor akar lenni, vagy csetlő-botló bohóc a manézsbán.

A *mérték* veszett el – az a fix pont, *amihez képest*. Népet, nemzetet szeretni áldozatosan, természetesen: gúny tárgya. Divat lefitymálni a valamibe-valahova kötöttséget. A védekezés gyakran túlzást szül; nemzeti gőg nem azonos a nemzeti büszkeséggel. Ragaszkodni nyelvhez, hazához nem jelenthet eltaszítást – becsülni a magunkét, de más sem becsmérlni, meg kéne tanulni végre. Ez a század felgyorsulva bebizonyította, képességeiben milyen nagyszerű és milyen aljas lehet az ember. Párhuzamosan! A nyugati szabadság-ideákat vad egoizmussá aláztuk – a keleti testvériség-eszméket ordas vérköösséggé nyomorítottuk. Mindent feltaláltunk, amivel kellemesebb lehet az

élet – s mindent felhasználtunk, amivel az életet tönkre lehet tenni. A náciizmus fajelmélettel gyilkolt, a bolsevizmus osztálytudattal. Fölrobbant az atom, kilyukadt az ózonpajzs, tombol a promiszkuitás bosszúja, az Aids... Semmi sem szent többé. Terv a futószalagon klónozott ember, a Teremtés paródiáját már rendezik. Hírlik az előre megrendelhető, szerencsés gén-összetételű magzat, ami eleve kilúgozza a gyógyuláshoz szükséges egyéni sorsot. A materiába-dugult személy nem szimplán tagadja a halhatatlanságot, hanem elszakítja lélektől-szellemtől; borzalmastól: lefagyasztja a holttestét, hogy majd *változatlanul* újraéledjen egy más körülmények között egzisztáló Földön, amikor már „megoldott” lesz a halál...

Európa szintézis-feladatát talán betölti, talán nem. Talán felhasználja a kelet-európai népek szenvedéseinek tapasztalatát; talán ellenáll az olyan globalizációnak, ami összemoss, karakternékülívé tesz – talán lesz ereje *nem* amerikanizálódni, de nem is balkanizálódni, hanem azzá válik, amire népszelleme, a korszellem szolgálója szánta: ő lesz a méltósággal telt *Közép*. Talán átszűri a világ négy tája felől áramlót: nem akar Észak lenni, ahol a bőség ragyogása fagyos és részvételen; nem enged Dél túlhabzó indulatának (mert a magárahagyott nyomor mindig, törvényszerűen fellázad); nem nyújtózik el Kelet tevékenység-ellenes, elavult teóriáiban; s nem ugrik be Nyugat kísértetének sem, a gépszerű, olajozott pótcselekvésnek.

– *ahová, amibe* megyünk, még csak körvonalaiiban kirajzolt. Ez a reményünk, de ez a kockázatunk is. Senki az ember helyett nem csinálja meg a jövőt. Soha nem volt aktuálisabb az intelem: „Segíts magadon, Isten is megsegít.” Nem lehet többé a felelősséget az égi hatalmakra hárítani. Utópisztikus vágyálmok elő-képzése persze felesleges – a megvalósulásban mindig van valami meglepő; a legprecízebb elme és a legihletetesebb látomásos szív sem produkálja *pontosan* ugyanazt, ami a Föld -és embertörténetben végül megtörténül. De a *két út* már világosan megképződött: a célba vezető és az eltérítő. Az egyik útnak sugárzó Napja van, a másik útnak vakító reflektorai. S nem mindegy, mi fénylik és miért.

Emberpróbáló idők. Kinek-kinek a maga helyén, a maga bőrében. Nekünk itt, a szabott részben, Magyarországon, az ígét éppen ezen az árnyalatosan édes nyelven szólva. Van saját feladatunk az egyetemesség körében. Van szerencsére edzettségünk is, „gyakorlatunk” a gyakorlatban. Persze erő kell hozzá, mert a restség általános: hiszen a kaptató, *fölfelé*, izom-munka. Csak a lejtő sokszorozza meg a kezdeti sebességet – az ember egy-kettőre, hipp-hopp lent terem. S józanodva aztán csüggesztő megint előlről kezdeni. Az ismétlés nemcsak a tudás anyja – hanem olykor ravasz ördögivadék.

– *ahonnan jöttünk* –
nem rajtunk múltott

– *ahova hívnak* –
nekünk kell rátalálni

– *ahol megrekedtünk* –
mi formáltuk